

“Azad ticarət zonalarının PL üzrə həsashğı”na dair

Metodoloji Rəhbərlik

Anlayış

Azad Ticarət Zonalarının (bundan sonra – ATZ) müxtəlif dövlət və ya ərazilərdə yaradılmasının səbəbləri ticarətin təşviqi, sahibkarlığın inkişafı və birbaşa xarici investisiyanın cəlb edilməsindən ibarətdir. Bu zonalar əsasən ixracla əlaqədar olan mal və xidmətlər üçün əlverişli mühit formalaşdırır, habelə bu zonalarda orada işləmək icazəsi olan şirkətlərə münasibətdə tənzimləmə mexanizmi minimal səviyyədə tətbiq edilir. ATZ-lərin əlavə faydalarına rüsum və tariflərdən azad edilmə, sadələşdirilmiş inzibati prosedurlar, o cümlədən xammal, maşınqayırma avadanlıqları, ehtiyat hissələr və avadanlıqların gömrük rüsumlarından azad edilməklə idxalını aid etmək olar. Gömrük Prosedurlarının Sadələşdirilməsi və Uzlaşdırılması üzrə Beynəlxalq Konvensiyada (Kioto Konvensiyası) belə ərazilər “azad zonalar” adı altında tanınır. Eyni zamanda, ATZ-nin fəaliyyəti yalnız işgüzar fəaliyyətlə məhdudlaşmır, orada pərakəndə satış müəssisələrinə, yaşayış məntəqələrinə, maliyyə xidmətlərinə, hətta turizm və kazino sektorlarına rast gəlmək mümkündür.

Beləliklə, ATZ dövlətin ərazisi daxilində gömrük və/və ya vergi nəzarəti baxımından xüsusi statusa malik olan, müəssisələrə onların inkişafının stimullaşdırılması üçün xüsusi imtiyazlar verilməklə onların ixrac və ya idxal məqsədləri ilə sahibkarlıq fəaliyyəti həyata keçirdiyi, yaxud xidmətlər təmin etdiyi ərazi və ya rejimdir.

ATZ-lərin inkişaf mərhələləri və növləri

ATZ-nin təxminən 300 illik bir tarixə malik olmasına baxmayaraq, ilk müasir zona İrlandiyada 1959-cu ildə yaradılmış Şennon Azad zonasıdır. Bu zona yerli iqtisadiyyatın inkişafına öz töhfəsini verərək sonradan bütün dünyada yaradılmış ticarət və iqtisadiyyatın

inkışafı məqsədi daşıyan müxtəlif adlar altında mövcud olan zonalar üçün model kimi çıxış etmişdir. Hazırda belə zonalarını ümumilikdə bir neçə kateqoriyaya bölmək mümkündür:

1. *Azad Ticarət Zonaları* – ticarət, daşınma və ixrac məqsədləri üçün anbar və paylama xidmətləri təklif edən gömrük tariflərindən azad edilmiş ümumi məqsədli zonadır. Əsasən liman ərazisində yerləşir. Nümunələr: Kolon Azad zonası (Panama), Sinqapur.

2. *İxracın Emalı Zonaları* - bir çox dövlətlər tərəfindən sənaye və ticarət xarakterli ixracatın yüksəldilməsi məqsədilə yaradılan sənaye zonalarıdır. Belə sənaye zonalarında əsasən əmək tutumlu yüngül sənaye müəssisələri cəmləşirlər (məsələn: elektron avadanlıqların yığılması və geyim istehsalı). 2003-cü il üçün statistikaya əsasən, dünyanın 116 dövlətində fəaliyyət göstərən ixrac emalı zonalarında 43 milyon şəxs işlə təmin olunmuşdur. Nümunə: Kəraçi (Pakistan).

3. *Müəssisə zonaları* – Yerləşdiyi ərazidə vergi imtiyazları və maliyyə qrantları vasitəsilə məxsusi şəhər və kənd ərazisində inkişafa nail olmaq məqsədilə yaradılan iqtisadi inkişaf zonalarıdır. Daha çox inkişaf etmiş ölkələrdə rast gəlinən bir zona növüdür. Nümunə: Docklands, London (Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Krallığı).

4. *Azad limanlar* – Zonaların sahə axımından ən böyüyü hesab edilir və turizm, pərakəndə satış və s. fəaliyyətləri özündə cəmləşdirir. Kifayət qədər çoxsaylı imtiyazlar və güzəştlər təmin edən azad limanlar ənənəvi azad ticarət zonalarından fərqi ondan ibarətdir ki, onlar ixracın təşviqi mexanizmi deyil, ölkə iqtisadiyyatını bu zonalarla əlaqələndirərək ümumi iqtisadi artıma öz töhfəsini verən bir zona olaraq qəbul edilir. Nümunə: Honqkonq (Çin).

5. *Bir fabrikdən ibarət ixracın emalı zonaları* – Bəzi tədqiqatçılar bu tip zonanı azad ticarət zonalarına aid etmirlər. Belə zonalar ölkənin istənilən hissəsində yerləşən və digər zonalar kimi xüsusi gömrük rüsumlarından azad edilmə imtiyazı ilə təmin edilmiş yeganə bir fabrikdən ibarət olur. Mavriki və Madaqaskarda belə zonalara rast gəlmək mümkündür.

6. *Xarici Ticarət Zonaları* – Bu termindən adətən ABŞ-da istifadə edilir. Bu zonalar ABŞ-ın gömrük rüsumları tətbiq olunmadan bütün növ ticarət mallarının saxlanması mümkün olan limanlarda və ya onların yaxınlığında yaradılır.

7. *Xüsusi İqtisadi Zonalar* – Bu tip zonalarda azad ticarət zonalarının vergi və inzibatçılıq baxımından imtiyazları investisiya, əmək qanunları, idarəetmə, əməkhaqqı normaları kimi məsələləri də əhatə edir. İlk olaraq Çində tətbiq edilməsinə baxmayaraq, belə zonalara Hindistanda və digər dövlətlərdə də rast gəlmək mümkündür

8. *Xüsusi anbarlar* – Gömrük orqanlarının nəzarətində olan xüsusi müəyyən edilmiş anbarlardır.

Qeyd edilən zonalara əlavə olaraq, bir sıra digər zona növlərinə rast gəlinir. Belə zonalar adətən müəyyən bir sahədə ixtisaslaşır. Məsələn: Dubay İnternet Şəhəri (BƏƏ), Labuan Ofşor Maliyyə Mərkəzi (Malayziya).

Azad Ticarət Zonalarının zəiflikləri

Azad ərazilər və zonalar hər bir ərazidən-əraziyə, dövlətdən-dövlətə fərqlənir. Hətta bir yurisdiksiya daxilində azad zonalar əməliyyat, nəzarət və tələblərə görə bir-birindən fərqlənə bilər. Hər bir zona daxilində standart yaşama mövcud deyildir və bu ərazinin global mənzərəsindən irəli gəlir. ATZ-lər ticarət və birbaşa investisiyanı həvəsləndirmək məqsədilə, ayrıca gömrük zonası olduğu üçün həmin zonalar fəaliyyət növünə və iqtisadi inkişafına uyğun olaraq xüsusi qanun və nəzarət mexanizmlərinə malik olurlar. Bu xarakterik cəhətlər biznesin inkişafına şərait yaratdığı kimi, eləcədə cinayətkarların sistemin zəif cəhətlərindən istifadəsinə imkan yaradır. Sistemdə boşluqlar onun cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasında və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsində sui-istifadə edilməsi üçün münbit şəraitdir. Baxmayaraq ki, ATZ-lər xarakterinə görə bir-birilərindən fərqlənirlər, çox vaxt onlar eyni zəiflikləri özlərində birləşdirirlər.

PL/TMM tədbirlərinin ATZ-da tətbiqi.

PL/TMM-in ATZ-yə yönəlik tələblərinin tətbiqi yeni bir tendensiyadır. Adətən PL/TMM tələbləri maliyyə sektoruna geniş şəkildə tətbiq olunur, biznes və investisiya sektoru isə bir çox hallarda kənarda qalır. ATZ-lərin inkişafı həmin ərazilərdə tətbiq edilən qayda və prosedurların inkişafından daha sürətlə getdiyindən indiki zamanda bir çox ATZ-də tətbiq

edilmiş qayda və prosedurlar artıq köhnəlmişdir. Əvvəlki dövrdə qəbul edilmiş qayda və prosedurlar PL/TMM tələblərini özündə əks etdirməmişdir. Bu ATZ-nın biznes mühitinin inkişafına dəstək versə də, cinayətkarların belə sistemdən əlverişli istifadə edə bilməsinə şərait yaratmışdır. Bir çox dövlətlər öz yurisdiksiyalarına tətbiq etdiyi PL/TMM tələblərini ATZ-na tətbiq etmirlər. Məsələn, PL/TMM üzrə preventiv tələblər – böyük valyuta əməliyyatlarına və şübhəli əməliyyatlara dair məlumat vermək öhdəliyi ATZ-lərə çox vaxt tətbiq edilmir. Buna səbəb ATZ-də yerləşən sahibkarlıq subyektlərinin ənənəvi maliyyə sektorundan kənarda qalmasıdır. Burada nağd dövriyyədən istifadə ticarət əməliyyatlarını asanlaşdırır. Nağd dövriyyənin mövcudluğu maliyyə institutundan asılılığı istisna edir və anonimlik və audit mexanizminin olmaması PL/TMM riskinin yüksək olmasına gətirib çıxarır.

Nəzarət tədbirlərinin zəif tətbiq edilməsi və şəffaflığın mövcud olmaması

ATZ-lərdə mallar üzərində gömrük nəzarətinin dairəsi və dərəcəsi, ATZ-lərdə aparılan iqtisadi əməliyyatlar yurisdiksiyadan asılı olaraq fərqlənir. ATZ-nın yaradılması məqsədinə uyğun olaraq, ATZ-də gömrük nəzarəti bir çox hallarda mövcud olmur. Bu ATZ-lərdən ticarət əsaslı dələduzluq əməllərində sui-istifadəyə imkan verir. ATZ-lərə gətirilmiş mallar müxtəlif məqsədli iqtisadi əməliyyatlar (tranzit çatdırılma, çeşidləmə, istehsal, emal, anbara yerləşdirmə, yenidən paketləmə, yenidən nişanlama, zamana əsaslanan ticarət üçün saxlanılma, çatdırılma) üçün istifadə edilir. Çatdırılmanın izlənilməsi və yenidən paketləmə ATZ-lərə nəzarət sistemində əsas xarakterik əməliyyatlardır. Eyni adla müxtəlif çatdırılma əməliyyatları qlobal səviyyədə pulların leqallaşdırılması üçün yaxşı əsas ola bilər. Baxmayaraq ki, ATZ üçün şərait çox zaman gömrük nəzarətinin səviyyəsindən və aidiyyəti idarə etmə orqanlarından asılı edilir və istənilən əməliyyat bu orqanların icazəsi ilə aparılır, əməliyyatlara gömrük müdaxiləsi bəzən lazımi səviyyədə, bəzən isə heç olmur. Bu tipli əməliyyatlarda nəzarətsizlik malların beynəlxalq çatdırılmasına dair izlərin itirilməsinə, “zəncir”in qırılmasına səbəb olur.

ATZ-lərdə lisenziyaların verilməsi və nəzarət tədbirləri bir çox hallarda mürəkkəb və bürokratik olur və nəzarətin həyata keçirilməsinə mane olur. Tənzimləmə qaydalarında boşluqlar nəzarət tədbirlərini zəiflədir. Bəzi hallarda hökumətin və ya gömrük orqanlarının nəzarət səlahiyyətləri tam əks edilmir. Bu tipli ərazilərdə aparılmış sorğu əsasında müəyyən olunmuşdur ki, nəzarət tədbirləri təsadüfi seçimlər vasitəsi ilə aparılır, belə tədbirlərin risk qiymətləndirilməsi ilə konkret prosedurlar əsasında aparılmasına yol verilmir və nəzarət tədbirlərinin təşkilinə və aparılmasına dair heç bir sənədləşmə aparılmır. ATZ-lərdə mövcud olan potensial kommersiya dələduzluqlarından qorunmaq və ya belə əməlləri aşkar etmək iki müxtəlif yöndə aparıla bilər: I) qəbul edilən malların və biznes əməliyyatlarının üzərində gömrük nəzarətinin səviyyəsinin müəyyən edilməsi: II) ATZ-lərdən idxal olunan malların daşdığı risk səviyyəsinin müəyyən edilməsi.

ATZ-lərdə əsas hökumətdən ayrı fəaliyyət göstərən lokal hökumət hüquqi şəxslərin qeydiyyatını və digər bu tipli məsələləri asanlaşdırmaqla bizneslərin cəlb edilməsi məqsədi güdür. Əksər ATZ-lər həmin ərazidə hüquqi şəxslərin qeydiyyatı zamanı benefisiar sahib haqqında informasiyanın əldə olunmasında az maraqlıdırlar. Nəticədə, hüquqi şəxslər ATZ-lərdə qeydiyyatdan keçməklə öz fayda sahibləri haqqında informasiyanı gizlədə bilərlər. Bundan əlavə ATZ-lərdə tətbiq olunan PL/TMM tələblərindən yan keçməklə hüquqi şəxsin təsis prosesini aparmaq mümkündür. Bu həmin və yaxud digər ofşor zonalarda maliyyə sisteminə daxil olmaq üçün bir vasitə hesab edilir.

ATZ-də aparılmış sorğunun təhlili, ATZ-lərdə biznesin təşkili üçün yurisdiksiyalar bir çox hallarda hüquqi şəxslərə məxsus olan benefisiar sahibin müəyyən edilib yoxlanılmasında zəifliklərin olduğunu göstərir. Bundan əlavə sorğuya görə ATZ-lərdə hüquqi şəxslərin fiziki mövcudluğu həmişə tələb edilmir.

Sistematik koordinasiyanın olmaması

Gömrük sənədləşməsi və inzibati idarəetmə regionlardan, dövlətlərdən, gömrük zonalarından asılı olaraq fərqlənirlər. Əksər hallarda sistematik inteqrasiyanın olmamasına baxmayaraq, teoritik olaraq ATZ-də aparılan əməliyyatlar haqqında məlumat inzibati və

gömrük orqanlarına ötürülməlidir. Bundan əlavə, ATZ-lərdə gömrük orqanları, lokal hökumət, federal və ya dövlət tənzimləmə orqanları və hüquq mühafizə orqanları arasında koordinasiya sistemi zəif qurulmuşdur.

ATZ-lərdə PL/TM əməliyyatlarına dair tipologiyalar

Tipologiya 1:

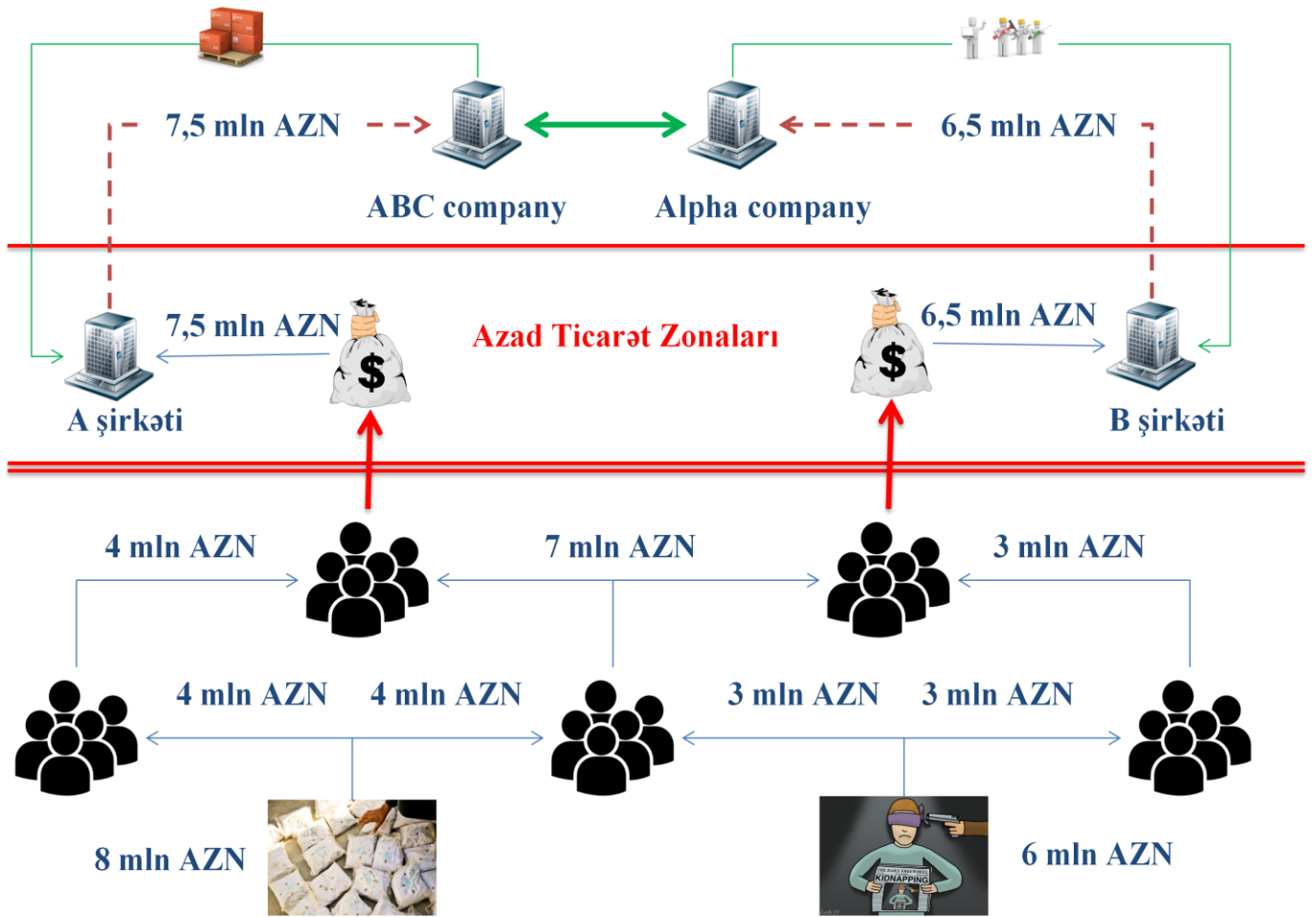
Azad Ticarət Zonalara vəsaitlərin nağd gətirilməsi

Ümumi dəyəri 14 mln AZN təşkil edən narkotik ticarəti və uşaq oğurluğundan əldə edilmiş pul vəsaitləri 4 ay ərzində 3 ölkənin ərazisində 3 qrup tərəfindən toplanılır. Toplanan vəsaitlər nağd və digər köçürmə əməliyyatları vasitəsilə 2 qrupda cəmlənir. Sonuncu 2 qrup vəsaitləri nağd şəkildə Azad Ticarət Zonalara keçirirlər. Burada hər hansı nəzarət mexanizmi olmadığı üçün nağd vəsaitlər yaradılan saxta 2 hüquqi şəxs (A və B şirkəti) bank hesablarına mədaxil edilir.

Son əməliyyatlardan sonra 6 ay ərzində hər hansı maliyyə əməliyyatı icra olunmur. Lakin 6 ay sonra, A və B şirkətlərinin hesablarından X ölkəsində qeydiyyatdan keçmiş müvafiq olaraq ABC company və Alpha company-nin hesablarına vəsaitlər 4 ayda 3 dəfə hissə-hissə (6 ay əvvəl bank hesabına mədaxil olunan vəsaitlər nəzərdə tutulur) köçürülür. Köçürülmənin təyinatı ABC company üçün “mal-material alınması”, Alpha company üçün “xidmət göstərilməsi” təyinatı olur.

İşin araşdırılması zamanı hər 2 şirkətin (ABC və Alpha company) təsisçilərinin eyni şəxslər olduğu müəyyən edilir.

İşə nəzarət Azad Ticarət Zonasından X ölkəsində qeydiyyatdan keçən 2 hüquqi şəxsə ilk köçürmə zamanı başlamışdır. Ümumi araşdırma müddəti 1 il 2 ay təşkil etmişdir.



Tipologiya 2:

Qara Bazarda valyuta mübadiləsi (həvalə-alternativ bankçılıq)

Mərhələ 1:

ATZ şirkəti Asiyada istehsalçılardan əldə olunan malların toplansatışını həyata keçirir. Mallar Curacaoya dəniz yolu ilə gətirilir. Azad Zonaların anbarlarında toplanan mallar vergidən azaddır.

Ödəniş valyutası ABŞ dollarıdır.

Mərhələ 2:

Malların 70%-i Venezuelada pərakəndə satış məntəqələrində satılmışdır. Venezuelada ciddi valyuta qadağaları səbəbi ilə, satıcılar ABŞ dollarının əldə olunmasında çətinliklə

qarşılaşırlar. Bu səbəbdən əlaqəli müəssisələr alternativ ödəniş üsulları axtarmaq məcburiyyətində qalırlar.

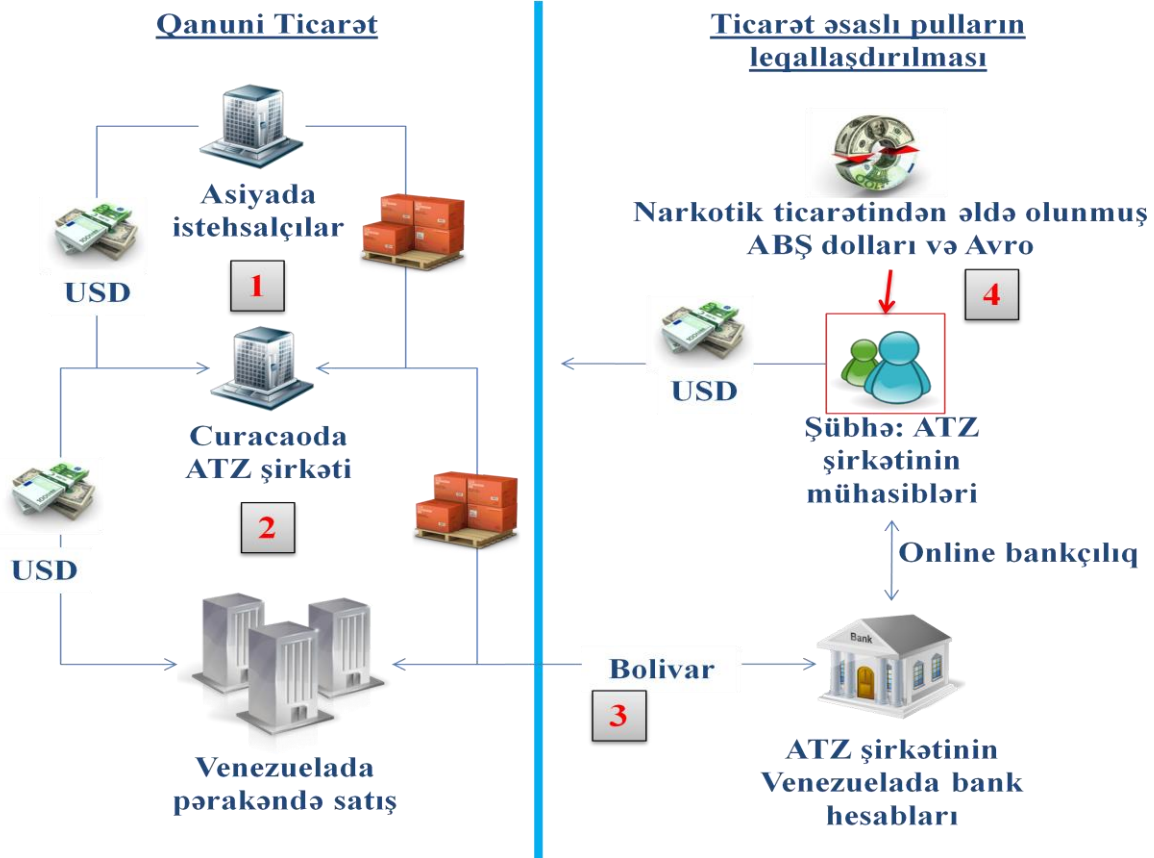
Mərhələ 3:

ATZ şirkəti malların topdansatışı ilə bağlı Caracas-da olan bank hesabına ödənişlərin bolivar (Venezuelada valyuta) ilə həyata keçirilməsini qəbul edir. Bu məqsədlə ATZ şirkəti vəzifəsi mühasib olan 3 əməkdaşının hər birinin adına Caracasda olan bankda hesab açır. Sözügedən əməkdaşlar bu məqsədlə Venezuela vətəndaşlığını asanlıqla əldə ediblər. Hesablar Curacaodan online idarə olunur.

Mərhələ 4:

ATZ şirkətinin Curacaodakı bank hesablarına milyonlarla ABŞ dolları və Avro nağd şəkildə mədaxil edilmişdir. Şirkət Venezuelada malların satışından əldə edilən vəsaitləri tələb edir. ATZ şirkətinin mühasibləri başqa şirkətlərə nağd vəsaitlər satmaqla valyuta mübadiləsi ilə də məşğul idilər. Mühasiblər valyuta mübadiləsindən faiz gəlirləri əldə edirdilər. ATZ şirkəti bolivarın ABŞ dollarına mübadiləsini həyata keçirir və beləliklə, narkotik ticarətindən əldə olunan gəlirlər də bu vasitə ilə leqallaşır.

İşin nəticəsində 11 həbs, 3 500 000 Niderland Antill Guilders (Niderland Antilldə valyuta), 1 milyard Bolivar (təqribən 500 000 ABŞ dolları) məbləğində vəsaitlə bərabər əmlak və lüks maşınlar müsadirə edilmişdir.



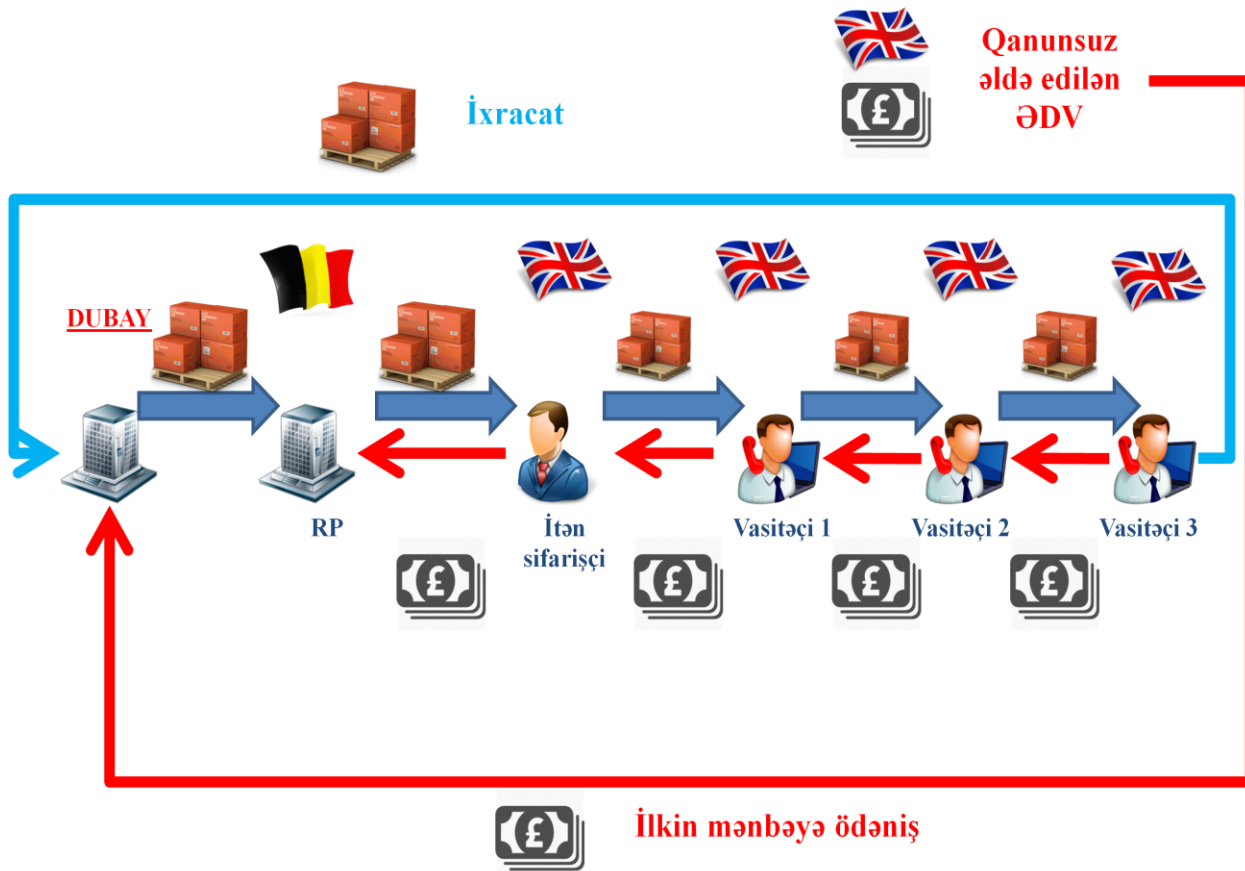
Tipologiya 3:

Karusel fırıldaqçılıq/Dubay əlaqəsi/ Dövlət büdcəsindən sui-istifadə/Ticarət əsaslı pulların yuyulması

Belçika şirkəti beynəlxalq dairəvi (karusel) Əlavə Dəyər Vergisi (ƏDV) cinayəti ilə əlaqədardır. Şirkət Dubayda malların satışı ilə bağlı idxal-ixrac əməliyyatlarında iştirak edir və Britaniyadakı müştərilər ilə sənədləşməni həyata keçirir. Əlaqələndirmədə əsas rolunu itən sifarişçi¹ oynayır. Böyük Britaniyada hesab-faktura sxemində vasitəçi şəxslər malları itən sifarişçidən alırlar və nəticədə yenidən Dubaya ixrac edirlər. Beləliklə, Böyük Britaniya Xəzinədarlığından ƏDV vergisini əldə edirlər. Hesab-faktura sxeminin hər mərhələsində ödəniş tapşırığı imzalanır və müqabilində, əlaqəli şəxslər “gəlir” əldə edirlər.

¹ İtən sifarişçi/biznesmen – dövlət büdcəsindən ƏDV üzrə vergi cinayətində iştirak edən tərəfə deyilir. Adətən bu növ vergi qaçaqçılığı dairəvi dövr edir. Bu səbəbdən “karusel fırıldaqçılıq” da adlanır.

Dairəvi hesab-faktura sxemində dövriyyədə olan mallar üçün Dubaydakı ilkin təchizatçıya son ödəniş Böyük Britaniyada həyata keçirilir. Sonuncu məbləğə Böyük Britaniyanın ƏDV-si də daxildir. Vergidən yayınılan məbləğ Dubaydakı bank hesabına köçürülür.



Fırıldaqcılıq dövriyyəsi Avropada tamamlanmadan, Dubaydakı şirkətə ödəniş edilmir. Bu sxem ATZ-lərdə yaradılan hüquqi şəxslərin fəaliyyətinə nəzarət mexanizminin olmamasını göstərir.

Tipologiya 4:

Ticarət əsaslı pulların yuyulması/ Qara Bazarda valyuta mübadiləsi (həvalə-alternativ bankçılıq)/Terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi

Bu iş Kolumbiya, Mərkəzi və Cənubi Amerika, Avropa, Asiya, Orta Şərq və ABŞ-nın cinayətkar dəstələrini özündə birləşdirir. Araşdırma dünyanın müxtəlif yerlərinə tonlarla kokain daşınması yollarını, Kolumbiya/Liviya narkotik marşrutunu və Liviyada İslam

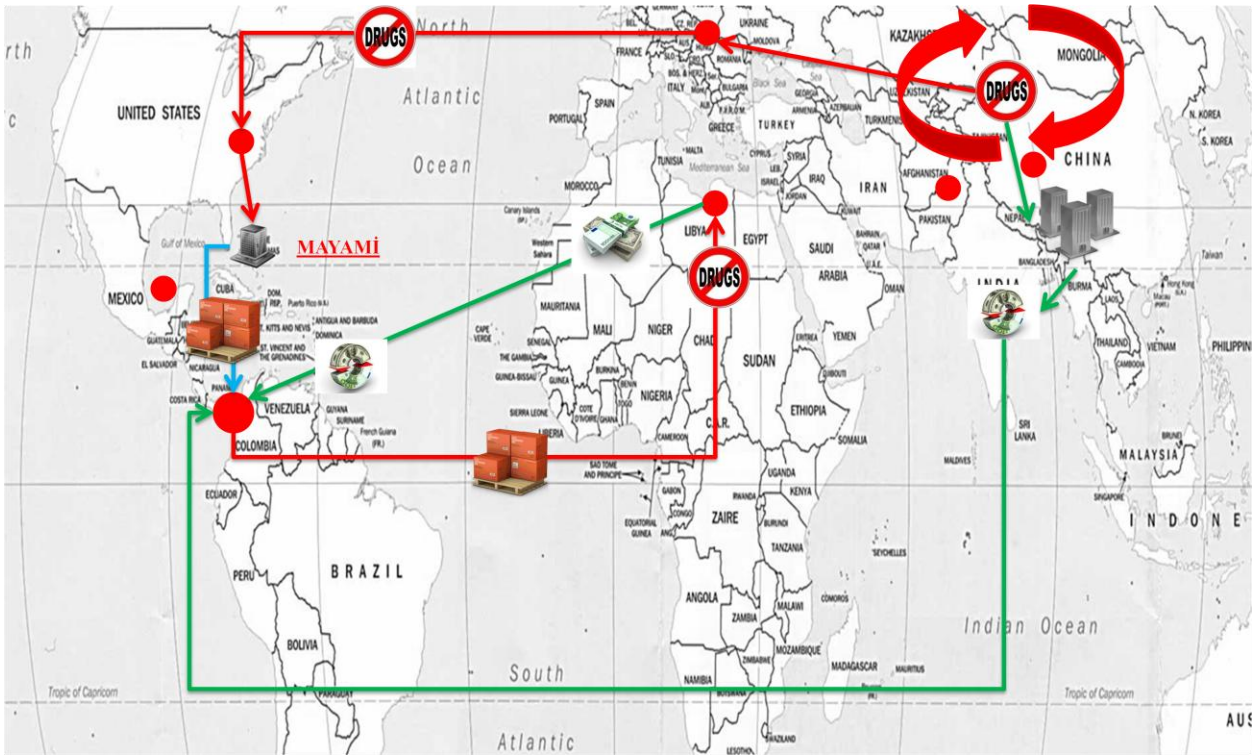
ekstremist təşkilatı Hizbullahla əlaqəli geniş pulların yuyulması şəbəkəsini aşkar etmişdir. Qaçaqmalçıların Yaxın Şərqdə fəaliyyətini təmin etmək məqsədilə, müvafiq regionda satılan narkotik vasitələrin bir hissəsi Liviyada fəaliyyət göstərən Hizbullah liderlərinə yönəldilmişdir.

Şəbəkənin Asiyanın ticarət əsaslı I ölkəsində mərkəzi pulların yuyulması məntəqəsi var idi. Şəbəkə Qara Bazarda Peso Mübadiləsi (Black Market Peso Exchange – BMPE) vasitəsilə narkotik ticarətindən əldə olunan vəsaitləri Asiya maliyyə institutları və ticarət şirkətlərində mübadilə edərək aylıq 15 milyon ABŞ dollarını Kolumbiyaya göndərirdilər. Narkotik ticarətindən əldə olunan gəlir I ölkəsindəki Kolumbiya biznesmenləri tərəfindən idarə olunan bank hesablarına köçürülürdü. Kolumbiya biznesmenləri Cənubi Amerikaya malların daşınmasını və peso brokerləri ilə valyuta mübadiləsini həyata keçirirdilər. Qaçaqmalçılar əvvəlki və ya sonrakı mal satışı dövrüyyəsi üçün pullarını alırdılar. Şəbəkənin narkotik ticarəti fəaliyyətində I ölkə vasitəsilə narkotikin mənbəyi olan Kolumbiyaya qayıtmaq imkanı vardı. Panamada Kolon Azad Ticarət Zonasında (Colon Free Trade Zone – CFTZ) bir neçə müəssisə narkotik ticarətindən əldə olunan toplu nağd vəsaitlərin cəmləndiyi məntəqə kimi iştirak edirdi.

Mayami ilə əlaqədar olan BMPE sxemi də mövcuddur. Mayamida elektronik mallar təchizatçısı olan şirkət Kolumbiyaya malların daşınması qarşılığında, ABŞ bank hesablarından narkotik ticarətindən qazanılan vəsaitləri əldə edirdi.

Panama CFTZ-də malların idxal-ixrac əməliyyatları üçün şirkətlər arasında əməliyyatlar və buna müvafiq olaraq sənədləşmələr CFTZ rəhbərliyində və Panama Gömrük sistemində saxlanılırdı.

Müxtəlif qitələrdə eyni mərkəz tərəfindən idarə olunan şəbəkə ATZ-nın zəifliklərindən və qanunvericilikdəki boşluqlarından faydalanaraq fəaliyyət göstərirdi.



PL/TM risk indikatorları

Sorğular və praktiki çalışmalar vasitəsilə azad ticarət zonalarında qeyri-leqal fəaliyyət üzrə xüsusi indikatorlar toplanmışdır. Monitoring subyektləri öz fəaliyyətlərində sadalanan indikatorları üstün tutmalı, şübhəlilik əsaslarını müəyyən etməlidirlər.

Maliyyə institutları ilə əlaqəli xüsusi indikatorlar:

- Müştəri tərəfindən tələb olunan ödəniş üsulu əməliyyatın risk faktorlarına uyğun deyildir.
- Əməliyyat prosesində əməliyyatla əlaqəli olmayan üçüncü tərəfə nağd və ya digər üsulla ödənişin olunması tələb olunur.
- Əməliyyat prosesində tez-tez dəyişdirilən ödəniş tapşırıqlarından istifadə olunur.
- Məcmu kapitalı az məbləğdə olan hüquqi şəxs tərəfindən gündəlik olaraq onun məcmu kapitalına uyğun olmayan çox sayda iri məbləqli əməliyyatların aparması
- Hüquqi şəxs daimi şəkildə iri məbləğdə vəsaiti hesaba mədaxil edəndən sonra müvafiq vəsait dərhal məxaric olunur.

- Azad ticarət zonalarında yaradılmış fidusiar (trast və s.) şirkətlərdən istifadə olunması.

Qeyri-adi biznes fəaliyyəti ilə əlaqəli xüsusi indikatorlar:

- Mallar heç bir əsas olmadan bir neçə ölkənin sərhəddindən keçmək şərti ilə daşınır.
- Daşınma yolunun və / və ya maliyyə əməliyyatının istiqamətinin dövrü olması.
- Ticarət fəaliyyəti zamanı coğrafi mövqeyə uyğun olmayan malların daşınması.

Ticarət əsaslı pulların leqallaşdırılması üzrə xüsusi indikatorlar:

- Malların təsviri və faktiki olaraq daşınan mallar arasında böyük uyğunsuzluqların aşkar edilməsi.
- İnvoysda əks olunan malların qiyməti ilə orta bazar qiyməti arasında iri fərqin olması.
- İdxalçı və ya ixracatçının normal biznes fəaliyyətinə uyğun olmayan daşınan malların həcmi.
- İdxalçı və ya ixracatçının normal biznes fəaliyyətinə uyğun olmayan daşınan malların növü.
- Ticarət və mühasibat sənədlərində malların siyahısı, şirkətlərin adı və s. bölümlər üzrə məlumatların düzgün verilməməsi.
- Daşınan malların həcmnin qiymətinə uyğun olmaması.
- Eyni mallar ilə dolu olan konteynerlər dəfələrlə idxal və ixrac olunur. Bu eyni malların dövriyyə edilməsinə misal kimi göstərilə bilər.
- Ölkənin texniki səviyyəsinə uyğun olmayan malların idxal edilməsi.
- Mallar üçün sifarişlər göndəriş ölkəsindən fərqli ölkədə yerləşən fiziki və ya hüquqi şəxslər tərəfindən olunur.
- Daşınma şirkətinin ünvanının malların son çatdırılma nöqtəsi kimi qeyd olunması.
- Ticarət mallarının sərhədlərə yaxın mövqelərdə yerləşən ünvanlara çatdırılması.
- Sərhədlərə yaxın bölgələrdə yerləşən ticarətçilərə satılan asan barter oluna bilən mallar (siqaretlər, təkərlər, benzin).
- PL sahəsində istifadə oluna biləcək mallar (incəsənət əsərləri, qiymətli daşlar, tütün məmulatları və s.) daha yüksək nəzarətə cəlb olunmalıdır.

Şel firmalar (fiziki mövcud olmayan) üzrə risk indikatorları:

- Əməliyyat zamanı şel şirkətlərdən istifadə olunur.
- Vergidən azad olan ərazilərin iştirakı ilə invoyslar düzgün tərtib edilməmiş ixrac əməliyyatları.

- Qeyri-adi əməliyyatlar aparan və ofşor mərkəzdə yerləşən şirkətlərdən istifadə olunması (məsələn Dubayda mövcud olan şirkətə Belçikada yerli kommersiya fəaliyyətinin aparılması üçün kreditin verilməsi).
- Üçüncü tərəfdən istifadə olunması.

«Xüsusi iqtisadi zonalar haqqında» Azərbaycan Respublikasının 14 aprel 2009-cu il tarixli, 791-IIIQ nömrəli Qanunu ölkəmizdə ATZ-lər üçün hüquqi tənzimətmə əsasıdır. Qeyd edilən Qanunun qəbul edilməsinə baxmayaraq, Azərbaycan Respublikası sərhədləri daxilində ATZ-lərin fəaliyyətinə rast gəlinmir. ATZ-lərin mövcud olmaması ATZ-lərdən istifadə etməklə PL/TM əməllərinin törədilmə riskini azaldır. Lakin bu Azərbaycan Respublikasının sərhədlərindən kənarda mövcud olan ATZ-lərlə biznes əməliyyatlarının aparılması ilə törədilən PL/TM risklərini istisna etmir. Bu səbəbdən maliyyə institutları transsərhəd biznes əməliyyatlarında sayıqlıq göstərməli, əməliyyatlarda sadalanan risk indikatorlarının formal tələblərinin olduğunu təhlil etməlidirlər. Məqsəd Azərbaycan sərhədləri daxilində qeyri-leqal yolla qazanılmış pul vəsaitlərinin biznes əməliyyatları altında nəzarətin zəif olduğu ATZ-də leqal əmlak kimi təqdim etməyin qarşısını almaqdır. Bu həmçinin ATZ-lərdən leqallaşdırılmış vəsaitlərin Azərbaycan maliyyə institutlarına leqal vəsait adı altında daxil olmasının qarşısını alar.